

És per a mi un honor i una gran alegria presentar aquest dossier i aquesta exposició d'obres inspirades totes per Thomas Bernhard. La meva incapacitat com a crític de pintura és absoluta, però la meua aportació es justifica, potser, perquè des de fa molts anys mantinc una relació estreta amb Bernhard (una relació que –podria dir melodramàticament– es perllonga més enllà de la tomba) i una relació d'amistat, d'amistat molt sincera, amb la pintora Isabel Cid.

Bernhard morí el 12 de febrer de 1989, i uns dies més tard vaig rebre una carta d'una tal I. Cid, a la qual havia commòs un article que, amb motiu d'aquesta mort, havia publicat a *El País*. En ella em deia que precisament en aquells moments havia estat pintant un retrat de Bernhard i que, d'alguna manera, havia pressentit la seva mort. És un quadre que podran veure a l'exposició, en el qual apareix Bernhard sol, gris sobre gris, a la seva casa de Viena, envoltat de mobles buits... Isabel Cid m'escrigué en una altra ocasió que poques vegades havia viscut tan intensament com quan pintà aquest retrat.

Així començà la nostra amistat, periòdicament alimentada amb cartes i llibres, i més endavant ens coneguèrem personalment. En un parell d'ocasions m'hauria agradat poder assistir a exposicions seves, però desgraciadament, pel fet de ser a l'estranger, concretament a Viena, no m'ha estat possible.

Suposo que hauria de presentar-los a Isabel Cid, però estic segur que els quadres –com el de la portada– parlaran per ella molt millor que no pas jo. Només m'agradaria subratllar que els que s'exposen pertanyen només a una etapa, a una època, atès que Isabel Cid, com qualsevol altre pintor, és molts pintors. Fou una jove promesa, autodidacta, inicià una brillant carrera, però més tard, durant força

Bernhard, la pintura i Isabel Cid

Miguel Sáenz

anys, estigué apartada dels circuits espanyols pel fet de residir a Alemanya. La seva Medalla a la Biennal d'Alexandria, les seves primeres exposicions a Barcelona –a la galeria Sydra- o a Madrid –a Biosca, amb Juana Mordó-, resten ja llunyanes. Durant els anys seixanta, Isabel Cid exposà a Alemanya –a Wiesbaden, Frankfurt, Darmstadt i Kiel- i als setanta a Mèxic, on també visqué. És a finals dels vuitanta i, especialment, en els noranta quan Isabel Cid reapareix a casa nostra amb una obra madura, diversa, sorprenent i essencial.

Ara bé, atès que en aquesta exposició, que s'inclou en una etapa important de la seva pintura, plana poder-

Miguel Sáenz

Traductor a la llengua castellana de Thomas Bernhard i Premio Nacional de Traducción, 1999

sa l'ombra de Thomas Bernhard, m'agradaria dir alguna cosa també en referència a les relacions de Bernhard amb la pintura.

Hi ha un llibre important per entendre aquestes relacions: *Mestres antics*. Un llibre –el darrer que escrigué: d'aquí que la seva coberta sigui l'obra d'Isabel Cid "La mort de Thomas Bernhard"- que conté algun dels passatges més emotius que Bernhard hagi escrit. La història que explica és senzilla: Reger, un ancià de 82 anys, crític musical del *Times*, porta decennis anant, en dies alterns, al Kuns-historisches Museum de Viena per contemplar, assegut sempre en el mateix banc "L'home de la barba blanca", de Tintoretto. Només allí –creu ell- es donen les condicions ideals per poder

La muerte de Bernhard. Isabel Cid

pensar filosòficament. (Javier Marías, per cert, gran admirador de Bernhard, ha utilitzat aquesta anècdota en el seu assaig *Obras inacabadas*).

En qualsevol cas, *Mestres antics* és també, en gran part, una llarga diatriba contra tots els clàssics (els "mestres antics") de la pintura, la música i la literatura. Ni tan sols Velázquez es lliura dels atacs, encara que sigui amb una companyia il·lustre: "Velázquez, Rembrandt, Giorgione, Bach, Händel, Mozart, Goethe (...) Pascal, Voltaire, res més que monstruositats inflades", diu Reger, el protagonista de la novel·la. I és que el llibre és, com escrigué el crític José Antonio Ugalde: "Un atemptat en tota regla contra una realitat poc o mal explorada: la fe difusa en la inexpugnable perfecció dels grans artistes del passat". Tot i això, a *Mestres antics* pot apreciar-s'hi igualment, a contrapèl, l'estreta relació de Bernhard amb la pintura. I hi ha una anècdota que la il·lustra prou bé.

El febrer de 1982, com tantes altres vegades, Bernhard s'està a Mallorca buscant alleugeriment als seus pulmons maltractats. I un bon dia decideix fer un viatge llampec a Madrid amb uns amics, únicament per passar, molt d'orsianament, un parell d'hores al Museu del Prado, dinar a l'Hotel Ritz i tornar a Palma el mateix dia.

Els seus amics confirmen que els seus pintors predilecte eren Velázquez i Goya, i que li repel·lia El Greco. Tot i això, en el llibre abans citat i com a bon "artista de l'exageració" que era, Bernhard ataca a gairebé tots els pintors clàssics: Durero és un nazi *avant la lettre*; Velázquez i Tiziano, al cap i a la fi, res més que "pintors estatals"... L'únic que surt totalment incòmode és Goya. Quant als contemporanis... Bernhard admirava sobretot Francis Bacon, amb el qual la seva literatura guarda força punts de contacte.

Poca gent sap que Bernhard pintava. O que, com a mínim, hi va haver una època en la seva vida en què pintà. Bernhard ha explicat com el seu avi, convençut que aquell nét seu era un geni que només necessitava trobar el mitjà adequat per a expressar-se, li

La rosa groga.
Isabel Cid

THOMAS BERNHARD

ALIANZA TRES

ACONTECIMIENTOS Y RELATOS

pagà —a més a més de classes de violí, francès o cant— classes de dibuix. I en el seu relat *Un niño* conta com, quan tenia onze o dotze anys, el seu avi li comprà, de segona mà, un cavallet de pintor... que acabaria alimentant l'estufa familiar. Els Lampersberg, que foren els seus mecenes en uns anys decisius per a la seva vida (1957-60) conserven encara avui una quinzena d'aquarel·les seves, que rara vegada han estat exhibides (només a Salzburg i Klagenfurt): unes làmines vagament influïdes per Matisse, que porten títols abstractes, com "La muntanya" o "El riu"... Són unes aquarel·les que, segons sembla, quedaren en una llegendària maleta vermella que Bernhard deixà a casa dels Lampersberg, amb manuscrits i cartes, en trencar amb ells. Avui Lampersberg diu que la maleta no era vermella sinó marró, i que retornà puntualment a Bernhard el seu contingut... tret d'aquelles aquarel·les, que Bernhard li havia regalat i Lampersberg considerava com a seves.

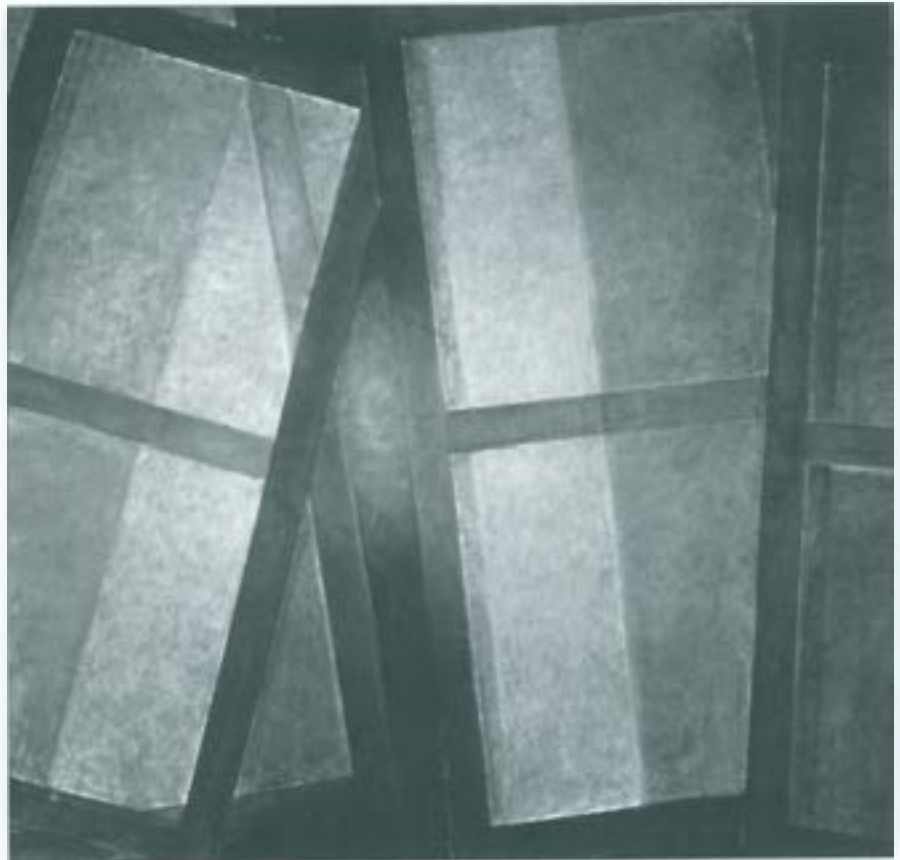
estructura insòlites dintre la pintura, ja de per si insòlita d'Isabel Cid. I després hi ha tota la sèrie dedicada a les tuberïes, colzes i màquines, que transmeten el món despietat de tantes novel·les i relats de Bernhard... I aquell autoexplícit "Res" (que a més d'un recordarà el desert libi o, millor, tunisià, de "El pacient anglès")...

En fi, com deia abans, no pretenc explicar aquests quadres, ni aquesta pintura, ni estaria capacitat per fer-ho. Només diré, per concloure, que si els "mestres antics", com deia Bernhard, potser no foren, després de tot, tan grans, els "mestres contemporanis" són, sens dubte, molt més grans del que habitualment pensem.

Quant als quadres d'aquesta exposició, només diré alguna cosa dels meus predilectes, que són molts. Tota la sèrie de "Nova York", per exemple, que Isabel Cid pintà durant anys, submergida en Bernhard i sobre un fons musical de Philip Glass: "La rosa groga", "El malaguanyat", "Tala"... D'entre aquests quadres n'hi ha un, el que porta per títol "El traductor", que segurament és únic en la història de la Pintura: no crec que mai no s'hagi dedicat un quadre al modest traductor d'una obra; per a mi és senzillament esplèndid, però reconec que no puc ser imparcial. Avui serveix de portada del darrer llibre de Bernhard publicat a Espanya: *Acontecimientos y relatos*. La sèrie conclou amb una de les pintures més impressionants d'Isabel Cid: "La mort de Thomas Bernhard", en la qual tot es desmorona, i amb la no menys impressionant "Evasió" en què ressorgeix, poderós, el Príncep Esperança.

El quadre "Mestres antics" és també, per a mi, un dels més aconseguits, amb una gamma cromàtica i una

Mestres antics. Isabel Cid